
VISSZATÉR A CSEND AZ EGYETEMI KÖNYVTÁRAKBA?

KOLTAY TIBOR¹

TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ

TIBOR KOLTAY: DOES SILENCE RETURN TO ACADEMIC LIBRARIES?

Despite the apparent need for collaborative (group study) spaces in academic libraries, perceived by library administrators, students often and consistently indicate a preference for quiet study spaces. The international literature conforms this, mainly by providing examples from American academic libraries and also offering possible solutions. To resolve the contradiction between providing collaborative spaces and the need for having a quiet environment by filtering out noise, the learning spaces within the libraries can be divided into noisy, quiet and silent zones that are clearly labelled. In the quiet zones, there can be tables for group study, it is permitted to talk quietly, or even subdued phone conversations are allowed. The silent zones are for in-depth learning and silent contemplation. Therefore, phone calls, conversation and computer use are forbidden.

Bár széles körben elterjedt az a vélemény, hogy az egyetemi könyvtárakat használó hallgatóknak szüksége van a közösségi (csoportos tanulási) terekre, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a csendes tanulást elősegítő terek iránti igényt sem, amelyről a nemzetközi szakirodalom is tudósít, részben empirikus adatok alapján. A szakirodalom elsősorban az Amerikai Egyesült Államok több egyetemi könyvtárának példáját mutatja be, továbbá lehetséges megoldásokat is kínál. A közösségi funkció iránti igény és a csend szükségessége közötti ellentmondás feloldásaként, a zaj kiszűrése érdekében a könyvtári tanulási tereket funkcióiknak megfelelő, egymástól jól látható jelzésekkel megkülönböztetett, eltérő (zajos, halk és csendes) zónákra oszthatjuk. A halk zónában lehetnek csoportos tanulásra szolgáló asztalok, megengedhető a csendes beszélgetés, sőt halk telefonbeszélgetések is engedélyezettek. A csöndes zónákban az elmélyült tanulás érdekében a teljes csend a cél, tehát tilos a telefonálás, a beszélgetés és a számítógép-használat.

¹ Koltay Tibor PhD, habil. főiskolai tanár, Eszterházy Károly Egyetem Jászberényi Campus, Jászberény

A könyvtárakban a fizikai tér ugyanúgy szolgáltatás, mint a katalógus vagy a weboldal. Éppen ezért természete mindig is befolyásolni fogja a felhasználói élményt, tehát fontos eleme a felhasználói igényekre fordított kellő figyelemnek. (*Goodnight és Jaitner*, 2016). Ez különösen igaz az egyetemi könyvtárakra, amelyek működése folyamatosan változik, így sok könyvtárépület meghatározó tényezője, hogy ott a csoportos tanulást segítő, jól látható közösségi tereket hoztak léte. Mindazonáltal a könyvtári terek legalább egy részének meg kell őriznie hagyományos funkcióit, tehát meg kell maradnia az egyéni szemlélődés és tanulás csendes színterének, hiszen ez az utóbbi követelmény több mint kétezer éves múltra tekint vissza (*Massis*, 2012).

Ezt figyelembe véve, az utóbbi években számos tanulmány érintette a csendnek az olvasók és könyvtárak életében játszott szerepét és (talán) reneszánszát. Így azt gondolhatjuk, hogy a csend kezd visszatérni az egyetemi könyvtárakba. Többnyire, de nem kizárólag, az Amerikai Egyesült Államokban dolgozó könyvtárosok foglalkoznak vele.

A problémák alaptermészetét az egyik tanulmány címében található szójátékkal is megvilágíthatjuk. Szerzői ugyanis a Police együttes 1979-ben megjelentetett *Message in a Bottle* című számának szövegére utalnak, egyaránt szólva a nemzetközi vészjelzésről, az SOS-ról és a csend iránti igényről. A Police slágerében többször elhangzik: „Küldök egy SOS-t” (Sending out an S.O.S./I’m sending out an S.O.S.). A könyvtár falai között már más a rövidítés feloldása, hiszen jelentése Seeking Out Silence, vagyis (szabad fordításban) Csendet szeretnénk, és ezzel az egyetemi hallgatók küldik vészjelzésüket. A közös tanulási terekben ugyanis a beszéd és a zaj uralkodik éjjel-nappal. A csendes terek fontosságáról hajlamosak vagyunk megfeledkezni, vagy elavultnak tekintjük őket, miközben a felhasználók folyamatosan keresik a csendet (*Goodnight és Jaitner*, 2016).

A KÖNYVTÁRI TÉRHEZ ÉS CSENDHEZ VALÓ VISZONYULÁS VÁLTOZÁSAI

Ahogy az viszonylag közismert, az 1990-es évek óta a növekvő internethasználat és az elektronikus információforrások távoli elérhetősége jelentős változásokat hozott. Csökkent például az egyetemi könyvtárak olyan hagyományos szolgáltatásainak használata, mint a nyomtatott anyagok kölcsönzése és a könyvtárban nyújtott személyes tájékoztatás. A könyvtári terekkel kapcsolatosan más természetű kihívásokkal is szembe kellett néznünk. A könyvtárak és könyvtárosok egyik válasza ezekre a kihívásokra az volt, hogy újító módon, új lehetőségeket kerestek és új szolgáltatásokat hoztak létre (*Yoo-Lee, Heon Lee és Velez*, 2013). Ennek hatására az utóbbi két évtizedben a hagyományos, csendes könyvtári terek egy részéből – az olvasói igények megváltozásához igazodva – forgalmas, a csoportmunkát szolgáló, hatékony technológiai eszközökkel felszerelt, közös tanulási környezet vált.

A könyvtár mint hely ezzel jobb helyzetbe került az egyetemeken belül, viszont egyúttal zajosabbá is vált (*McCaffrey és Breen, 2016*).

A New York City Egyetem (CUNY) példája azt mutatja, hogy vannak olyan hallgatók, akik olyan tereket hoznak létre a könyvtárban, ahol barátaikkal találkozhatnak vagy étkezhetnek, annak ellenére, hogy a könyvtárosok és a hallgatók is azt várják el, hogy a terek a tanulás színterei legyenek, amit az intézményi előírások is rögzítenek (*Regalado és Smale, 2015*). Az egyetemi hallgatóknak szüksége van a könyvtárra mint fizikai térre, még hozzá azzal az elvárással, hogy az alkalmas legyen a csoportos munkára, a barátokkal történő beszélgetésre, az újságolvasásra, a kávézásra és az étkezésre. Ezt felmérések és interjúk sora is igazolja. Ugyanakkor a hallgatóknak továbbra is szükségük van csendes tanulóhelyekre és olyan terekre, ahol pihenhettek vagy csendesen elmélkedhetnek (*Virágos, 2015*). Ezt éppen a CUNY számos hallgatója véleménye igazolja, akik számára jelentős értéket képvisel a csöndes tanulás és szemlélődés, amelyhez a könyvtár segíti őket hozzá (*Regalado és Smale, 2015*).

Bár nem az egyetemi, hanem a közkönyvtárakra vonatkozik, mégis figyelemre méltó, hogy a nagy tekintélyű közvélemény-kutató intézet, a Pew Research Center 2013-as vizsgálata kimutatta, hogy a csendes tanulóterek meglétét a megkérdezett amerikaiak 76%-a nagyon fontosnak, 19%-a pedig fontosnak tekinti (*Zickuhr, Rainie és Purcell, 2013*).

Az, hogy a zaj elvonja a figyelmünket és megnehezíti a tanulást, közismert tény, amelynek meglétét empirikus kutatások is igazolják, amelyek például azt mutatják, hogy a hallgatók tanulási teljesítménye a kollégiumokban rosszabb, mint nyugodt, csendes körülmények között. A kollégiumokban ugyanis véletlenszerűen előforduló, de magas szintű zajterhelésnek vannak kitéve (*Goodnight és Jeitner, 2016*).

Nem feledkezhetünk meg tehát arról, hogy egy-egy egyetemen leginkább a könyvtár az a hely, amellyel szemben a legnagyobb az az intézményi elvárás, hogy ott valósuljon meg az önálló tanulás. A hallgatók viselkedésével kapcsolatos kutatások is azt mutatják, hogy ők a tanulást a könyvtárba járással azonosítják, ilyen módon a könyvtár látogatása régóta az egyetemi tanulmányok olyan szertartásává vált, amely meghatározza a „valódi” egyetemista létet.

Meglepő módon egy 2011-es kutatás eredményei a 2004-es adatokkal összevetve azt mutatták, hogy a könyvtári terek még inkább a hallgatói tanulás előnyben részesített színtereivé váltak. Bár a barátokkal való közös tanulás egyre fontosabbá válik, a hallgatókat egyre inkább foglalkoztatja saját koncentrációs képességük fenntartása, amelyet az adott hely légköre és a zaj messzemenően befolyásol (*Foster és Gibbons, 2007; Briden és George, 2013*). Természetesen nem téveszthetjük szem elől, hogy mindez az Egyesült Államok felsőoktatási intézményeinek hallgatóira vonatkozik, akik gyakran tesznek fel az alábbiakhoz hasonló kérdéseket: „Hol találok a csendes tanulási teret?” „Szólna annak a csoportnak, hogy maradjanak csendben?” „Ez itt egy könyvtár. Miért van itt ilyen zaj?” (*Stanwicks, 2016*). Akár még azt is mondhatjuk, hogy a könyvtárakat az teszi az egyetemek kitüntetett

helyeivé, hogy falaik között mindenáron a zaj csökkentésére vagy elkerülésére törekszünk (Bell, 2008).

Az is látnunk kell, hogy a helyzet ellentmondásos. Az egyetemi könyvtárakban a hallgatók számára a zaj az egyik legnagyobb problémaforrás, ezért a csendes, nyugodt tanulási terek iránti igény folyamatosan növekszik. Mindeközben a tanulási stratégiák és oktatási módszerek már említett megváltozásával, továbbá a hallgatói aktivitás szerepének megnövekedésével fontossá váltak a közösségi terek is. Mivel gyakorlatilag minden egyetemi könyvtár számára fontos, hogy munkatársai szem előtt tartsák a pozitív hallgatói tapasztalatok fontosságát – nem hagyhatók figyelmen kívül azok a kedvezőtlen helyzetek, amikor olvasóként túl zajos könyvtári környezetet kell a hallgatóknak elviselniük.

Ennek megfelelően a könyvtáraknak vigyázniuk kell arra, hogy a kettő közötti kényes egyensúly ne boruljon fel, hiszen a csendes helyek fontossága és maga a probléma egyáltalán nem triviális, tehát nem is szabad jelentőségét alábecsülnünk.

Mindemellett az is probléma, hogy nagyon nehéz egzakt módon meghatározni, hogy milyen környezet tekinthető zajosnak vagy csendesnek. Ezért a műszeres mérés helyett inkább azt a zajszintet szoktuk alapul venni, amelyet szubjektíve zavarónak ítélnünk meg, hiszen például az indulatos suttogás nem hangos, de rendkívül zavaró lehet, ha kizökkent bennünket az olvasás vagy a gondolkodás folyamatából (McCaffrey és Breen, 2016).

Illinois állam egyetemi könyvtárainak etnográfiai alapú vizsgálata azt mutatta, hogy a hallgatóknak könyvtári terekhez kötődő igényei cseppfolyósak, számos helyszínt foglalnak magukba és a bútorzathoz is kötődnek (Treadwell, Binder és Tagge, 2012).

A New York Államban található Rochesteri Egyetem könyvtárainak esetében azt tapasztalták, hogy a hallgatók életében nagy fontossága van a könyvtári tereknek, úgy a közös tanulás, mint az odafigyelést, koncentrációt elősegítő légkör tekintetében (Blaylock, Briden, és LaFleur, 2013).

Az angliai Loughborough Egyetem olyan kutatóegyetem, ahol súlyt helyeznek az informális tanulási terek fejlesztésére. Egy interjúkutatás eredményei azonban egyértelművé tették, hogy a könyvtár népszerűségének legfőbb oka abban keresendő, hogy az az egyetlen szervezet, amely csendes teret biztosít (Cunningham és Walton, 2016).

Az Észak-Karolinai Egyetem D. H. Hill Könyvtárában végzett felmérés eredményei azt mutatják, hogy a hallgatók örülnek a közösségi terek meglétének, sőt nagyra becsülik ezeket, viszont a csendet a könyvtári tapasztalataik integráns részének tekintik, ezért is hangsúlyozzák, hogy egyetemi életükben is nagy fontossága van (Yoo-Lee, Heon Lee és Velez, 2013).

A New Jersey államban működő Stockton Egyetem Richard E. Bjork Könyvtárában végzett felmérés eredményei is arra figyelmeztetnek, hogy a hallgatók egyre több csendes tanulási teret igényelnek. Amikor aztán ezek bővülnek, tömegesen áramlanak ezekbe a zónákba (Goodnight és Jeitner, 2016).

A könyvtári terek eltérő funkciói közötti váltások az általánosnál gyakoribbak a bejáró hallgatók körében, mivel nekik a könyvtárat be kell építeniük egyetemi életükbe, hiszen ott nem áll rendelkezésükre saját tér. Az ilyen hallgatók sokféle, egymás átfedő és gyakran egymással versengő igényeinek kiszolgálásán is múlik a könyvtári terek sikeressége. A CUNY 178 bejáró, alapképzéses hallgatója a könyvtárak számos olyan jellemzőjét nevezte meg, amiért szeretnek ott tanulni. Ezek között nemcsak a fizikai könyvtár kínálta kényelem szerepel, hanem olyan kötöttségeket is említenek, amelyeket a könyvtárak különböző övezeteiben a falak és ajtók, a bútorok, vagy a megvilágítás és a zaj szintje okoz. Hogy mennyire meghatározó módon szervezik életüket a könyvtári terek, azt jól mutatja, hogy a magukat szorgalmasnak és motiváltként tekintő hallgatók számára nagyon is lényeges kérdés, hogy találjanak egy „komoly” könyvtárat, amely megfelelő tanulási teret kínál számukra. Persze a könyvtárlátogatásnak ennél sokkal inkább prózai természetű motivációja is volt, nevezetesen az, hogy ülőhelyet akartak találni maguknak. A könyvtár nagyon is szerény kivitelű és meglehetősen régi kutatóasztalait is sokan nagyra becsülték, mivel ezek olyan privát, egyéni tereket kínálnak, amelyekhez hasonló sehol máshol nem található az egyetem területén, mivel ezeknek a bútordaraboknak fontos jellemzői a magas falak, amelyek segítenek távol tartani a zavaró tényezőket, segítve, hogy a tanulásra fókuszáljanak. Ugyanakkor néhány hallgató úgy érezte, hogy túlságosan be van zárva a falak közé.

Sokan nagyra értékelik, hogy a könyvtárban tanulhatnak, mivel elvonulhatnak és élvezhetik a csendes környezet előnyeit. Sőt, sokakat még a többiek jelenléte vagy tevékenységük nyomainak megléte is idegesít. Így aztán számos hallgató mondta azt, hogy az ő campusának könyvtára túl zajos, rendetlen vagy túlszűfolt, ezért a többi, társasági életet élő hallgató gátolja abban, hogy a tanulásához megfelelő környezetet találjon.

A CUNY egyes campusain több kisebb könyvtár is található, érdekes módon ezeket gyakran előnyben részesítik a hallgatók, mivel kevésbé zsúfoltak és csendesebbek, mint az adott campuson működő központi könyvtárak. Véleményeik azt is tükrözik, hogy a zajszint ugyanolyan környezeti tényező, mint a világítás. Ezért aztán sokan közülük még azokat a csoportos tanulási tereket is elkerülik, ahol a halk beszélgetés engedélyezett, kiemelve azt, hogy az ezekben található asztalok arra bátorítják az ott tartózkodókat, hogy beszélgessenek (*Regalado és Smale, 2015*).

Ha a kutatómunka szempontját nézzük – hiszen az is beletartozik a hallgatók tevékenységébe, bár főként a mesterképzésben részt vevőket érinti – azt a könyvtár minden szegletének szolgálnia kell. Ezen a téren is megvan a közös terek és a zavaró ingerektől mentes, csendes terek iránti igény kettőssége (*Farmer, 2016*).

A Floridai Állami Egyetem mesterszakos hallgatóinak etnográfiai vizsgálata viszont inkább arra enged következtetni, hogy ők érzékenyek a zajra és a figyelmet elvonó, zavaró tényezőkre, és – a szakirodalommal egyező módon – azt mondhatjuk, hogy csendes tereket igényelnek (*Kinsley és mtsai, 2015*).

ZAJOS, HALK ÉS CSENDES ZÓNÁK A KÖNYVTÁRBAN

Megoldásként kínálkozik, hogy a zaj kiszűrése érdekében a könyvtári tanulási tereket funkcióiknak megfelelő, eltérő zónákra osszuk (Cunningham és Walton, 2016). Ilyenkor csendes (*silent*) és halk (*quiet*) zónákról beszélünk. Az előbbieken (az elmélyült tanulás előmozdítása érdekében) teljes csend a cél, tehát tilos a telefonálás, a beszélgetés és a számítógép-használat. A halk zónákban lehetnek csoportos tanulásra szolgáló asztalok, szabad csendesen beszélgetni, és a halk telefonbeszélgetéseket is engedélyezik. Ezeket a zónákat jól értelmezhető jelzésekkel kell egymástól megkülönböztetni (Virágos, 2016).

Mindez idehaza sem ismeretlen, hiszen az iskolai könyvtárak fejlesztéséhez kiadott útmutató például már 2009-ben kitért a csenddel kapcsolatos számos kérdésre, kiemelve, hogy az iskolai könyvtárakat általában nem célszerű egybefüggő térben megtervezni, többek között azért, mert a különböző zaj- és mozgásszinttel járó tevékenységek tereit érdemes a funkciójuknak megfelelően véglegesen vagy legalább alkalmilag (mobil válaszfalakkal) elkülöníteni. A könyvtárak funkcionális övezeteinek kialakításánál figyelembe kell venni azt az alapelvet, hogy azokban a mozgás iránya a nagyobb zajt és mozgást feltételező terektől a csendesebbekig haladjon. Az egyéni tanulás övezetét pedig a nagyobb zajszinttel járó övezetektől távol, a csoportos tanulás tereitől elválasztva helyezték el (OFI, 2009).

A zónákra osztott könyvtári tér megvalósításának egyik lehetséges példáját a New York állami Albany Egyetem könyvtárai kínálják. Az egyetem főkönyvtárát, az Egyetemi Könyvtárat, amelynek állandó problémája volt, hogy nem voltak nyugodt tanulást szolgáló övezetek, továbbá korlátozott volt a csoportos tanulási terület, és a bútorzat sem szolgálta a zaj szabályozását, korábban *zajos könyvtár* néven emlegették. A Természettudományi Könyvtár és a Mesterszakosok Dewey Könyvtára viszont csendes könyvtárként volt ismert. Amíg a Természettudományi Könyvtár rendszeres felhasználói maguk szabályozták a zajszintet olyan módon, hogy egymást intették csendre, az Egyetemi Könyvtárban a hallgatók gyakran kérték a könyvtárosok segítségét a túlzott zaj megszüntetéséhez és a csendes tanulóhelyek megtalálásához.

Mivel ezt az állapotot meg kívánták változtatni, az átalakítások tervezésekor megvizsgálták, hogy az olvasók hányan és miként használják a rendelkezésre álló tereket. Ehhez háromféle tevékenység-kategóriát állítottak fel: önálló munka, csoportmunka és számítógép-használat, majd meghatározták az ezeknek megfelelő tereket. A már említett zónák közül a közösségi zónák olyan terek lettek, amelyekben csoportmunka folyik, átlagos hangerővel. A halk zónákban néha folyhatnak halk eszmecsere, a mobiltelefonokat azonban tilos használni. A csendes zónákban a társalgás sem megengedhető, és a technikai eszközök csak fejhallgatóval használhatók. Az átalakítások előkészítése során nemcsak magukat a tereket és az ott folyó tevékenységeket vizsgálták, hanem azt is, hogy azok miként hatnak egymásra, például olyan esetekben, amikor egy adott csendes zóna közösségi zónával érintke-

zik, így az onnan kiszűrődő zaj zavarja a csendet kereső felhasználókat. Marketing-akciót indítottak az új zónák népszerűsítésére. A közösségi zónát zöld, a halkat sárga, a csendeset pedig piros színű táblákkal jelölték meg. A zónákat bemutató prospektusok színe ugyanilyen. Természetesen a könyvtár weboldalán és a közösségi médiában is található tájékoztatás róluk. Mindenütt röviden leírják és példákkal illusztrálják az egyes zónában elfogadható zajszintet. A felhasználók ma már maguk szabályozzák a zaj szintjét a zónákban, bár néha kérik a könyvtárosok közbeavatkozását (Stanwicks, 2016).

A Limericki Egyetem (Írország) Glucksman Könyvtárában végzett vizsgálatok azt mutatják, hogy a zajjal kapcsolatos szabályok bevezetése, a könyvtár zónákra történő felosztása, a bútorzat átrendezése, az óhatatlanul zajos olvasószolgálati pontoknak az olvasóterektől való elkülönítése, valamint a zaj terjedését megakadályozó szerkezeti átalakítások olyan beavatkozások, amelyek megérik a fáradságot, ha a zajjal kell megküzdenünk (McCaffrey és Breen, 2016).

A CSENDRŐL MÁSKÉNT

Bár mindezidáig terekről, zónákról esett szó, a csend és az elmélyült olvasás kapcsán talán nem véletlen, hogy eszünkbe jut a *lassú olvasás*, amelyről a Könyv és Nevelés hasábjain is szó esett nemrégiben (Koltay, 2016). Arról van szó, hogy jótékony hatása lehet annak, ha az olvasás tempóját célzottan választjuk meg. Amikor ugyanis elmélyült olvasásban gondolkodunk, az többnyire kritikai olvasás is, amely már az – oly sokszor emlegetett – információs műveltség egyik sarokköve, mivel feltételezi, hogy az egyes szövegekkel szembeni kritika csak másik szövegekre támaszkodhat, vagyis (valóban) műveltség kérdése is (Knausz, 2010). A lassú olvasás a reflexivitásra épülő Lassú Mozgalom (*Slow Movement*) elveit ülteti át az információs viselkedésre. A lassabb információ- és médiafogyasztás a lassabb élettempó fontosságát előtérbe helyező mozgalmak része, hiszen sokan vallják, hogy a *slow food* is sokkal egészségesebb, mint a gyorséttermekben fogyasztott *fast food* (Poirier és Robinson, 2014). A reflexivitás igénye viszont kétséget kizáró módon összefügg a csenddel és az elmélyülés lehetőségével.

ÖSSZEGRZÉS

Az egyetemi könyvtári tér elődlegesen a csendes elmélyülés helye, annak ellenére, hogy az interaktív környezetek és az alkotást szolgáló (*makerspace*) terek létrehozása érdekében nagy nyomás nehezedik rájuk (*Goodnight* és *Jeitner*, 2016). Amikor a csendért emelünk szót, szó sincs valamiféle „konzervatív restauráció” szándékáról, vagyis arról, hogy a közösségi terek létjogosultságát bárki megkérdőjelezné, netán

ezeknek a tereknek a megszüntetését akarná. Az viszont biztos, hogy – mint manapság a könyvtár körül oly sok esetben – hozzáállásunk folyamatosan kell, hogy változzon, mivel a felhasználók generációs változásával igényeik is mások lesznek, tehát még az újításhoz sem szabad mereven ragaszkodnunk.

IRODALOM

- Bell, S. J. (2008): Stop having fun and start being quiet: noise management in the academic library. *Library Issues*, 28(4), 1-4.
- Blaylock, S., – Briden, J. – LaFleur, L. (2013): Where Do We Go from Here? In: Fried Foster, N. (szerk.): *Studying Students: A Second Look*. Association of College and Research Libraries, Chicago, IL. 139-148.
- Briden, J. – George, S. (2013): Picture My Work. In: Fried Foster, N. (szerk.): *Studying Students: A Second Look*. Association of College and Research Libraries, Chicago, IL. 25-44.
- Cunningham, M. – Walton, G. (2016): Informal learning spaces (ILS) in university libraries and their campuses: A Loughborough University case study. *New Library World*, 117(1-2), 49-62.
- Farmer, L. (2016): Library Space: Its Role in Research. *The Reference Librarian*, 57(2), 87-99.
- Foster, N. F. – Gibbons, S. (2007): *Studying Students: The Undergraduate Research Project at the University of Rochester*. Association of College and Research Libraries, Chicago, IL.
- Goodnight, C. – Jeitner, E. (2016): Sending Out an SOS: Being Mindful of Students' Need for Quiet Study Spaces. In: Hines, K. M. – Crowe, K. M. (szerk.): *The Future of Library Space*, Emerald, 217-234.
- Kinsley, K. – Besara, R. – Scheel, A. – Colvin, G. – Brady, J. E. – Burel, M. (2015): Graduate conversations: Assessing the space needs of graduate students. *College & Research Libraries*, 76(6), 756-770.
- Knausz Imre (2010): *Műveltség és demokrácia*. Magánkiadás, Miskolc–Budapest.
- Koltay Tibor (2016): Néhány adalék a digitális olvasás témaköréhez. *Könyv és Nevelés*, 18(3), 7-15.
- Massis, B. E. (2012): In the library: quiet space endures. *New Library World*, 113(7-8), 396-399.
- McCaffrey, C. – Breen, M. (2016): Quiet in the Library: An Evidence-Based Approach to Improving the Student Experience. *Libraries and the Academy*, 16(4), 775-791.
- OFI (2009): *Útmutató az iskolai könyvtárak fejlesztéséhez*. Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. Letöltés: <http://ofi.hu/tudastar/konyvtarhasznalat/utmutato-iskolai> (2017. 07. 06.)
- Poirier, L., – Robinson, L. (2014): Informational balance: slow principles in the theory and practice of information behaviour. *Journal of Documentation*, 70(4), 687-707.

-
- Regalado, M. – Smale, M. A. (2015): “I am more productive in the library because it’s quiet”: Commuter students in the college library. *College & Research Libraries*, 76(7), 899-913.
- Stanwicks, K. N. (2016): Zoning the Library for Silent, Quiet, and Collaborative Study. *JLAMS: Journal of the Leadership and Management Section*, 12(2-4)
Letöltés: <http://scholarsarchive.library.albany.edu/jlams/vol12/iss2/4>
(2017. 07. 06.)
- Treadwell, J. – Binder, A. – Tagge, N. (2012): Seeing Ourselves as Others See Us: Library Spaces through Student Eyes. In: Duke, L. M. – Asher, A. D. (eds.): *College Libraries and Student Culture: What We Now Know*. American Library Association, Chicago, IL. 127-142.
- Virágos Márta (2015): Innovatív könyvtári terek a felsőoktatási tudásközvetítés (tartalomközvetítés) megújításában. *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 63(9), 331-339.
- Yoo-Lee, E. – Heon Lee, T. – Velez, L. (2013). Planning library spaces and services for Millennials: An evidence-based approach. *Library Management*, 34(6/7), 498-511.
- Zickuhr, K. – Rainie, L. – Purcell, K. (2013): *Library Services in the Digital Age*. Pew Internet & American Life Project.